

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Винниченко В. К. Вибрані твори: Оповідання. Повість. Романи / Передм. Л. С. Дем'янівської. – К.: грамота, 2005. – 928 с., фото.
2. Винниченко В. Оповідання. Роман «Слово за тобою, Сталіне!», п'єса «Чорна Пантера і Білий медвідь». – К.: Наук. Думка, 2001. – 440 с.
3. Винниченко В. Щоденник. – Том 1 (1911–1920) / Ред., вступ. ст. і примітки Григорія Костюка. – Едмонтон; Нью-Йорк, 1980. – 500 с.
4. Винниченко В. Щоденник. – Том 2 (1921–1925) / Ред., вступ. ст. і примітки Григорія Костюка. – Едмонтон; Нью-Йорк, 1983. – 683 с.
5. Винниченко В. Щоденник (1928) / Упорядкування та примітки Галини Сиваченко // Київська старовина. – № 4. – 2000. – С. 71.
6. Винниченко В. Щоденник (1937–1938) / Упорядкування та примітки Галини Сиваченко // Київська старовина. – № 1. – 2001. – С. 94–109.
7. Винниченко В. Щоденник (18.10.1941) / Упорядкування та примітки Галини Сиваченко // Київська старовина. – № 4. – 2001. – С. 100.
8. Винниченко В. Щоденник (11.07.1947) / Упорядкування та примітки Галини Сиваченко // Київська старовина. – № 1. – 2003. – С. 94.
9. Винниченко В. Щоденник (1947–1948) / Упорядкування та примітки Галини Сиваченко // Київська старовина. – № 2. – 2003. – С. 91–99.
10. Винниченко В. Щоденник (31.10.1948.) / Упорядкування та примітки Галини Сиваченко // Київська старовина. – № 3. – 2003. – С. 116.
11. Винниченко В. Щоденник (1950) / Упорядкування та примітки Галини Сиваченко // Київська старовина. – № 5. – 2003. – С. 103–116.
12. Костюк Г. В. Винниченко. Щоденник. – Том 1 (1911–1920) / Ред., вступ. ст. і примітки Григорія Костюка. – Едмонтон; Нью-Йорк, 1980. – С. 7–9.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Чернецька Вікторія Миколаївна – аспірантка кафедри української літератури КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: творча спадщина Володимира Винниченка, мемуаристика та документалістика.

**ДЖЕФРІ ЧОСЕР – ОСНОВОПОЛОЖНИК
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ
АНГЛІЙСЬКОГО НАРОДУ**

Світлана ШАНДРУК (Кіровоград)

У статті розглянуто творчий шлях видатного англійського письменника Джефрі Чосера та його вплив на формування національної літературної мови англійського народу.

This article deals with life and activity of outstanding English writer Geoffrey Chaucer and his influence at national literary language of English people formation.

Хронологічні межі англійського Відродження – кінець XV – початок XVII ст. Але підготовка ґрунту для виникнення гуманістичної культури розпочалася раніше, ще в XIV ст. Це був час значних соціальних змін, які створили передумови для формування англійської нації, культури, мови. У

середньовічній Англії після нормандського завоювання (XI ст.) офіційною державною мовою була французька, нею користувалися в аристократичному середовищі й при дворі. Населення міста й села розмовляло англосаксонськими діалектами. Тільки на початку другої половини XIV ст. на основі лондонського діалекту почала формуватися англійська літературна мова.

Видатним англійським письменником цього перехідного періоду був Джефрі Чосер (Chaucer, Geoffrey) (1344–1400). Він виховувався на зразках французької і латинської середньовічної літератури та схоластичної філософії і, отже, значною мірою належав Середньовіччю. Чосер став одним із засновників англійської літератури нового часу, був першим представником англійського реалізму, відіграв велику роль у формуванні літературної мови своєї країни, створив нове віршування, яке лягло в основу подальшого розвитку англійської поезії.

Про життя Чосера відомо небагато. Народився він у Лондоні в родині купця. Коли йому сповнилося сімнадцять років, батько домігся для нього місця пажа в почеті дружини сина короля Едуарда III. 1359 року Чосер брав участь у військовому поході Едуарда III у Францію, де потрапив у полон, звідки його невдовзі викупили. Після цього він служив при королівському дворі, виконував різні дипломатичні доручення, бував в Італії. Припускають, що Чосер зустрічався в Італії з Петраркою та Боккаччо. Письменник виявляв великий інтерес до італійської гуманістичної літератури; її вплив виразно позначився на його світогляді й творчості.

1374 року Чосер одержав посаду наглядача лондонської митниці. Це дало йому можливість спілкуватися з багатьма людьми різного соціального становища, пізнати життя Лондона. Згодом Чосер був позбавлений цієї посади, матеріальне становище його погіршилося. Наприкінці життя йому довелося зазнати матеріальних нестатків, королівською пенсією, призначеною занадто пізно, він не встиг скористатися.

Поетична діяльність Чосера розпочалася на початку 60-х років перекладом французької алегоричної поеми «Роман про Троянду» та власними творами, у яких використовувалися поетичні форми й стиль французької куртуазної літератури, йому належать поеми «Книга герцогині» (1369), «Пташина рада» (1381–1382), «Дім слави», (1381), «Троїл і Крессіда» (1385) та ін. Поет послуговувався традиційними сюжетами й формами (видіння, сон), але вносив у свої твори й багато оригінального – гумор, елементи сатири, майстерну портретну характеристику, розкриття психології героїв.

Найвидатнішим твором Чосера є «Кентерберійські оповідання» – збірка віршованих оповідань, створена в останній період життя. У ній поет зовсім відходить від алегоричного принципу зображення і звертається до безпосереднього змалювання життя сучасної Англії. Чосер, використавши відомі форми розповіді, створив якісно нову літературну форму, яка дала

Йому змогу зобразити всі сторони суспільного життя Англії XIV ст. «Кентерберійські оповідання» відбивають критичне ставлення Чосера до середньовічного суспільства, пройняті особливою поетичною іронією і гумором, які найбільше надають твору чосерівської неповторності й залишаються високим взірцем для англійських гумористів наступних століть.

Із самого початку своєї творчості поет писав англійською мовою. Стан національної мови на той час був дуже хаотичним. Чосер прагне внести певний порядок у цей хаос. Він користується найбільш розвинутим тоді лондонським діалектом, надає йому певної нормативності й тим самим висуває його на роль єдиної літературної мови. У цьому смислі він є основоположником національної літературної мови англійського народу.

Твори Чосера важко датувати точно. Ранні роботи вже провіщають майбутню майстерність, але вони також і традиційні, і великою мірою експериментальні; стиль і зміст запозичені у вишуканих французьких письменників, що були тоді в моді при англійському дворі. Поєми любовних марень, алегоричних картин-сновидінь (бачень) у XIV ст. були улюбленим французьким жанром. У перелік віршованих творів Чосера нині внесено 21 вірш, але 5 з них зазвичай ідуть з приміткою «авторство сумнівне». Деякі піддаються датуванню. Азбуку (ABC), релігійні вірші, що славлять Святу Діву, належить віднести до раннього періоду життя письменника, оскільки вони були написані «на прохання Бланш, герцогині Ланкастерської». Гумористичні й злободенні вірші можна датувати за змістом – наприклад: *Скарження Чосера на його гаманець* (англ. *The Complaint of Chaucer to his Purse*) було адресовано Генріху VI, що вступив на престол, і тому датується 1399 роком. Любовні вірші (їх близько 10) не вдається датувати з упевненістю, хоча за традиційністю стилю їх можна віднести до раннього періоду. Філософські вірші здебільшого тяжіють до Боеція, припускається, що вони були написані, коли Чосер жив в Олдгейті.

Чосер сам повідомляє, що переклав *Роман про Розу*. Переклад (англ. *Romaunt of the Rose*), який дійшов до нас, складається з трьох фрагментів; перший звичайно приписують Чосеру, два інших, якщо судити за мовою і стилем, йому не належать.

<i>Оригінал</i> Another thing was doon ther write, That semede lyk an ipocrite, And it was cleped Pope-holy. That ilke is she that prively Ne spareth never a wikked dede, Whan men of hir taken non hede; And maketh hir outward precious, With pale visage and pitous, And semeth a simple creature; But ther nis no misaventure That she ne thenketh in hir corage.	<i>Переклад М. Терещенка</i> Тут лицемірство, вічне зло, Та перед людом почало Свою промову без вагання: "Послухайте моє казання. Живу, звичайно, при дворі, А часом і в монастирі, Тут – випадково, там – частіш, Там – інколи, тут – охитніш. Але найбільше там буваю, Де краще справжній вид ховаю. Таке пісне лице у мене,

Ful lyk to hir was that image,
 That maked was lyk hir semblaunce.
 She was ful simple of countenaunce,
 And she was clothed and eek shod,
 As she were, for the love of god,
 Yolden to religioun, Swich semed hir
 devocioun.
 A sauter held she faste in honde,
 And bisily she gan to fonde
 To make many a feynt prayere
 To god, and to his seyntes dere.
 Ne she was gay, fresh, ne Iolyf,
 But semed be ful ententyf
 To gode werkes, and to faire,
 And therto she had on an haire.
 Ne certes, she was fat no-thing,
 But semed wery for fasting;
 Of colour pale and deed was she.
 From hir the gate [shal] werned be
 Of paradys, that blisful place;
 For swich folk maketh lene hir face,
 As Crist seith in his evangyle,
 To gete hem prys in toun a whyle;
 And for a litel glorie veine
 They lesen god and eek his reine
 [8].

Коли ношу вбрання смиренне!
 Чернець сховати краще вміє,
 А світський люд одвертіш діє.
 Релігія дозволить все,
 Од викриття тебе спасе,
 Вона все повиває в тайну,
 Бо хитрість має надзвичайну.
 І хоч смирення й вірність там,
 Не довіряю я ченцям.
 Та слухаю їх теревені,
 Обмови, брехні їх шалені,
 Що хочуть все в туман повити, –
 Без хитрощів ченцям не жити!
 Вони на розум не багаті,
 Але задирливі й пихаті.
 Хоч їх зухвалість не спинить,
 Вдають смиренних кожную мить.
 Я не живу з людьми такими,
 Якщо живу – гиду ю ними.
 А то ще схочеться на гріх
 Повіситись від пик таких,
 Що люблять день у день брехати,
 Святих без сорому вдавати!
 Живу я серед шахраїв,
 Серед нероб і лихварів,
 Що у пошані та в чинах
 У світських водяться домах,
 Живу з тими я лестунами,
 Що хочуть знатись з владарями,
 У кого світ увесь в руках,
 Хто ходить ніби в бідняках,
 Щоб ласувать шматком смачним
 І запивать винцем пахким,
 Хто ніби любить злидарів,
 Щоб стать найбільшим з багачів,
 Ловити світ у сіть омани.
 Таке життя моє погане!
 Не всяк чернець, що носить рясу,
 Не їсть у піст і кришки м'яса.
 Міняти спосіб житія,
 Міняти одяг – майстер я:
 То я чернець, то я аскет,
 То я прелат, то я поет,
 То рицар я, то писар скромний,
 Невдаха бідний і бездомний,
 То підневільний, то правитель,
 То учень я, а то учитель,
 То принц, то паж я молодий,
 То я юнак, то дід старий,
 Усі я мови в світі знаю,

	Скрізь інші маски одягаю, То я Робен, то я Робін, Я – майстер розмаїтих змін [7].

Переклад Чосера з латині трактату італійського письменника VI ст. Боеція *Утіха філософією* (англ. *Consolation of Philosophy*) сухий і педантичний; на думку більшості критиків, проза Чосера далеко не така блискуча, як його поезія. Понад те відомо, що, окрім латинського оригіналу, він використовував французький текст, тому сенс місцями втрачається. Інша прозаїчна робота, *Трактат про астролобію* (англ. *Treatise on the Astrolabe*), – праця наукова, не філософська. Це адаптована для дітей латинська версія книги арабського астронома VIII ст. Поет, що став тут прозаїком і вчителем, простими й доступними словами роз'яснює початкові поняття середньовічної астрономії.

Her by-gynneth the descripcion of the Astrelabie

Thyn Astrelabie hath a ring to putten on the t[h]owmbe of thy ryht hand in takyng the heyhte of thynges. & tak kep, for from hennes-forthward, I wol clepe tho heyhte of any thing þat is taken by thy rewle, the altitude, with-owte mo wordes.

This ring rennyth in A Maner turet, fast to the Moder of thyn Astrelabie, in so Rowm a space þat hit desturbith nat the instrument to hangen aftur his rihte centre.

The moder of thin Astrelabie is [þe] thikkeste plate, perced with a large hole, þat resseyuyth in hir wombe the thynne plates compowned for diuerse clymatz, & thi Riet shapen in manere of a net or of a webbe of a loppe ; & for the more declaracioun, lo here the figure [6].

Мовою Чосера був лондонський діалект його часу. Чосерівські рядки течуть невимушено, вони різноманітні; поет майстрово володів і ритмом, і римою. У ранніх творах він іноді застосовував восьмискладові строфи, проте пізніше використовував гнучкішу десятискладну строфу й строфічну «королівську риму»:

<i>Original</i>	<i>Wikipedia Translation</i>
This frere bosteth that he knoweth helle, And God it woot, that it is litel wonder; Freres and feendes been but lyte asonder. For, pardee, ye han ofte tyme herd telle How that a frere ravyshed was to helle In spirit ones by a visioun; And as an angel ladde hym up and down, To shewen hym the peynes that the were, In al the place saugh he nat a frere; Of oother folk he saugh ynowe in wo. Unto this angel spak the frere tho: Now, sire, quod he, han freres swich a grace	This friar boasts that he knows hell, And God knows that it is little wonder; How a friar was taken to hell Friars and fiends are seldom far apart. For, by God, you have oftimes heard tell In spirit, once by a vision; And as an angel led him up and down, To show him the pains that were there, In the whole place he saw not one friar; He saw enough of other folk in woe. To the angel spoke the friar thus: "Now sir", said he, "Do friars have such a

That noon of hem shal come to this place? Yis, quod this aungel, many a millioun! And unto sathanas he ladde hym down. – And now hath sathanas, – seith he, – a tayl Brodder than of a carryk is the sayl. Hold up thy tayl, thou sathanas! – quod he; – shewe forth thyn ers, and lat the frere se Where is the nest of freres in this place! – And er that half a furlong wey of space, Right so as bees out swarmen from an hyve, Out of the develes ers ther gonne dryve Twenty thousand freres on a route, And thurghout helle swarmed al aboute, And comen agayn as faste as they may gon, And in his ers they crepten everychon. He clapte his tayl agayn and lay ful stille.	grace That none of them come to this place?" "Yes", said the angel, "many a million!" And the angel led him down to Satan. He said, "And Satan has a tail, Broader than a large ship's sail. Hold up your tail, Satan!" said he. "Show forth your arse, and let the friar see Where the nest of friars is in this place!" And before half a furlong of space, Just as bees swarm from a hive, Out of the devil's arse there were driven Twenty thousand friars on a rout, And throughout hell swarmed all about, And came again as fast as they could go, And every one crept back into his arse. He shut his tail again and lay very still [5].

Широка слава, якою Чосер почав користуватися ще за життя, не тільки не потьмарилася з часом, але навіть зросла. В епоху Відродження Кекстон надрукував текст його творів 1478 і 1484 років; Спенсер бачить у творах Чосера чистісіньке джерело англійської мови; Сідней звеличив його до небес. У XVII столітті Джон Драйден освіжає і поновляє його казки; у XVIII столітті на його твори звертає увагу Поуп. Нарешті, в XIX столітті виникає так зване Чосерівське товариство «Chaucer Society» за ініціативою Фурніваля (засновано в 1867). Мета його – видання критично перевірених текстів творів Чосера й вивчення біографії поета.

Заслуги Чосера в історії англійської літератури й мови вельми великі. Він перший серед англійців дав зразки істинно художньої поезії, де всюди панує смак, відчуття міри, витонченість форми й вірша, скрізь видно руку художника, що керує своїми образами, а не що підкоряється їм, як це часто бувало в середньовічних поетів; скрізь видно критичне ставлення до сюжетів і героїв. У творах Чосера вже є всі найголовніші риси англійської національної поезії: багатство фантазії, поєднане зі здоровим глуздом, гумор, спостережливість, здібність до яскравих характеристик, схильність до докладних описів, любов до контрастів, одне слово, все, що пізніше бачимо в ще більш доконаному вигляді в Шекспіра, Філдінга, Діккенса та інших великих письменників Великої Британії. Він додав завершеність англійському віршу й довів до високого ступеня витонченості літературну мову. Блиск і краса, які він додав англійській мові, надали останній почесне місце серед інших літературних мов Європи.

БІБЛЮГРАФІЯ

1. История всемирной литературы в 9 томах. Том 3. – М.: Наука, 1984. – С. 285–287.
2. История зарубежной литературы. Средние века и Возрождение / М. П. Алексеев, В. М. Жирмунский и др. – М.: Высшая школа, 1987. – С. 327–332.

3. Шаповалов М. С., Рубанова Г. Л., Моторний В. А. Історія зарубіжної літератури. Середні віки та Відродження. – Львів: Світ, 1993. – С. 320–324.
4. <http://www.unc.edu/depts/chaucer/> – великий англomовний ресурс «Chaucer Metapage», присвячений творчості Чосера.
5. http://en.wikipedia.org/wiki/Geoffrey_Chaucer
6. <http://quod.lib.umich.edu/c/cme/browse.html>
7. http://www.ae-lib.org.ua/texts/_roman_de_la_rose__ua.htm
8. http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=1989&chapter=128843&layout=html&Itemid=27

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Шандрук Світлана Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології КДПУ ім.В.Винниченка.

Наукові інтереси: література Англії, історія англійської мови.